

stolorum in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti, et per intercessionem beatae Deigenitricis Mariæ et omnium Apostolorum, atque omnium Sanctorum mereamini in hoc sæculo accipere remissionem omnium peccatorum, et in futuro consortium omnium beatorum. Per Dnm.

Alia. Omnipotens sempiternæ Deus, humani generis reformator et auctor, qui Abrahamæ puero tuo ut iret de terra nativitatis suæ, et veniret in terram repromissionis, quam ei daturus promiseras, præcepisti; nec non et populum Israeliticum in deserto

A te adorandum multis prodigiis venire fecisti: hos quæsumus ad beatorum Petri et Pauli limina te adorare pergentes a periculis omnibus eruas, et a peccatorum nexibus solvas. Et tu qui es vera via in te confidentibus eorum iter bene dispone, ut inter omnes hujus sæculi perturbationes tuo protegantur auxilio. Mitte eis Domine angelum tuum, quem Tobia famulo tuo comitem dedisti, ut ubicumque manserint, sit illis defensor contra insidias omnium inimicorum visibilium et invisibilium, quatenus læti et incolumes ad nos iterum redire prævalcant. Per.

ORDO EXCOMMUNICATIONIS

ORDO EXCOMMUNICATIONIS, QUALITER UNUSQUISQUE INCORRIGIBILIS ANATHEMATIZARI DEBEAT.

(Ex cod. 277 theol. Vindobon. sæc. XII vel XIII.)

Episcopus cum excommunicare vel anathematizare aliquem pro crucis et manifestis sceleribus dispositum habet, post lectionem Evangelii clerum et plebem ita debet alloqui. Noverit caritas vestra, fratres mei, quod quidam vir nomine N. diabolo suadente postponens christianam promissionem quam in baptismo professus est per apostasiam conversus post satanam cui abrenunciavit, et omnibus operibus ejus, vineam Christi id est ecclesiam ejus devastare et deprædare non pertimescit, pauperes Christi, quos pretioso sanguine suo redemit, violenter opprimens, et interficiens, et bona eorum diripiens. Unde quia filius hujus nostræ ecclesiæ, cui Deo auctore præsidemus, debuerat esse, quia in ea per aquam et Spiritum sanctum renatus est, et inter adoptivos filios Dei annumeratus, quamvis modo filius diaboli sit, imitando diabolum, solliciti ne per negligentiam pastorem aliquam de ovibus nobis creditis deperiret, pro qua in tremendo judicio ante principem pastorum Dnm nrm Ihm Xpm rationem reddere compellemur, juxta quod ipse terribiliter nobis comminatur, dicens: *Si non annuntiaveritis iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram*, nisi mus ad eum presbyterum nostrum, et litteras commatorias semel et iterum ac tertio invitantes eum canonicè ad emendationem et satisfactionem, et pœnitentiam, corripientes cum paterno affectu. Sed ipse pro dolor! diabolo cor ejus indurante, monita salutaria sprevit, et in incepta malicia perseverans, Ecclesiæ Dei, quam læsit superbiæ spiritus inflatus satisfacere dedignatur. De talibus itaque transgressoribus, et sanctæ religionis pacisque, quam suis discipulis Christus dedit atque reliquit, violatoribus, præcepta dominica et apostolica habemus, quibus informamur, quod de hujuscemodi prævaricatoribus agere nos oporteat. Ait enim Dominus in Evangelio: *Si peccaverit in te frater tuus corripe eum.* Frater in unumquemque nostrum peccat. Si enim sancta Ecclesia unum corpus est, cujus corporis caput

B Christus est. Singuli autem sumus alter alterius membra; et si compatitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: procul dubio in nos peccat, qui membra nostra lædit. Jubet igitur Dominus, ut frater, id est christianus, in nos peccans, primo secreta corripatur, deinde cum testibus redarguatur, novissime in conventu ecclesiæ publice conveniatur. Quod si has tres commonitiones, et pias correptiones contempnit, et satisfacere despicit, post hæc sit tibi sicut ethnicus et publicanus, id est gentilis et paganus; ut non jam pro christiano, sed pro pagano habeatur. Et in alio loco membrum, quod a sua compage resolvitur, et a junctura caritatis dissociatur, et omne corpus scandalizat, Dominus et abscidi, et projici jubet dicens: *Si oculus, manus, vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, et projice abs te.* Et apostolus, *aufer te, inquit, manum a vobis.* Et item: *Si quis frater nominatur, et est fornicator aut adulter, aut homicida; aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere licet.* Et Johannes dilectus præ cæteris Christi discipulis talem nefarium hominem salutare prohibet dicens: *Ne ei ave dixeris, neque eum in domum recoperis.* Qui enim ei ave dicit, *communicat operibus ejus malignis.* Dominica itaque atque apostolica præcepta adimplentes, membrum putridum et insanabile, quod medicinam non recipit, ferro excommunicationis a corpore Ecclesiæ abscidamus, ne tam pestifero morbo reliqua membra corporis veluti veneno inficiantur. Per.

Ipsa anathematizatio. Igitur quia monita nostra et crebras exhortationes contempnit: quia tertio secundum Dominum præceptum vocatus ad emendationem et pœnitentiam venire despexit: quia culpam suam necdum cognovit nec confessus est, nec missa nobis legatione, quam causam, qua causam ipsius exquirimus, quia noster parochianus est, veniam non postulavit. quia in incepta malitia, diabolo cor ejus indurante, perseverat, et juxta quod Apostolus dicit, *secundum duriciam suam et cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ;* idcirco nos eum cum universis complicibus et communicatoribus fautoribusque suis judicio Dei omni-

potentis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et beati Petri principis apostolorum, et omnium Sanctorum, nec non et nostræ mediocritatis auctoritate et potestate nobis divinitus collata ligandi et solvendi in cœlo et in terra, excludimus et excommunicamus, et anathematizatum decernimus, et damnatum cum diabolo, et angelis ejus, et omnibus reprobis in igne æterno judicamus; nisi forte a diaboli laqueis resipiat, et ad emendationem et pœnitentiam redeat, et Ecclesiæ Dei quam læsit satisfaciatur. *Et respondeant omnes tertio Amen aut Fiat, Fiat, aut anathema sit (243). Debent enim duodecim sacerdotes episcopum circumstare, et lucernas ardentis in manibus tenere, quas in conclusione anathematis vel excommunicationis projicere debent in terram, et conculcare pedibus. Post hæc episcopus plebi excommunicationem communibus verbis debet explanare, ut omnes intelligant, quam terribiliter dampnatus sit: et ut noverint, quod ab illa hora in reliquum non pro christiano, sed pro pugano habendus sit, et qui illi quasi christiano communicaverit, aut biberit, aut eum osculatus fuerit, vel cum eo colloquium familiare habuerit, nisi forte ad satisfactionem et pœnitentiam eum provocare studuerit, aut in domo sua receperit, aut simul cum eo oraverit, procul dubio similiter sit excommunicatus. Deinde epistolæ presbyteris per parrochias mittantur, continentis modum excommunicationis. In quibus jubeatur, ut dominicis diebus post lectionem evangelii plebibus sibi commissis publice annuntient ipsam excommunicationem; ut ne quis per ignorantiam communicet excommunicato. Præcepit enim Toletanum concilium, ut invicem mox scripta percurrant per omnes provinciæ episcopos, quosque adire potuerint, et excommunicatus audiatur. Seniori etiam ejus ipsa excommunicatio debet nota fieri.*

SATISFACTIO ET EMENDATIO ET RECONCILIATIO
ANATHEMATIZATI.

Cum aliquis (excommunicatus) vel anathematizatus pœnitentiâ ductus veniam postulat, et emendationem promittit, episcopus, qui eum excommunicavit, ante januas ecclesiæ venire debet, et duodecim presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumstare debent. Ubi etiam adesse debent illi, quibus injuria vel dampnum illatum est. Et ibi secundum leges divinas oportet dampnum commissum emendari; aut si emendatum est, eorum testimonio comprobari. Deinde episcopus

(243) Pleraque hæc ad verbum in hodierno adhuc Pontificali Rom. leguntur; desideratur vero ritus sequens extinguendi projiciendique candelas. De quo primum exemplum in synodo Lemovicensi sub pontificatu Benedicti IX P. habetur apud Labb., t. IX Conc. p. 891, t. X pag. 406 in conc. Quintilino-burg., c. 13. Hæc leguntur apud Bertholdum Constant., ad annum 1085, ea de re: *In fine synodi sententia anathematis cum ardentibus candelis promulgata est in Guiberbum hæresiarcham sedis apostolicæ invasorem.* Memorat S. Petrus Damiani in synodali disceptatione cum regio advocato: *Gerardus Galeriz comes a plenaria Nicolai II synodo ex-*

ille terræ prostratus veniam postulat, culpam confitetur, pœnitentiam implorat, de futuri cautelam spondet; tunc episcopus apprehensa manu ejus dextera eum in ecclesiam introducat, et ei communionem et societatem christianam reddat, et septem psalmos pœnitentiæ decantet cum istis precibus: Kyrieel. Xpeel. Kyrieel. Pater noster. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Salvum fac servum tuum Domine. Deus meus sperantem in te. Mitte ei Dne auxilium de sancto. Et de Sion tuere. Nihil proficiat inimicus in eo. Et filius iniquitatis non. Esto ei Domine turris fortitudinis. A facie inimici. Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus. Præsta quæsumus Domine huic famulo tuo N. dignum pœnitentiæ fructum, ut Ecclesiæ tuæ sanctæ a cujus int. Deus misericors, Deus clemens, qui secundum multitudinem miserationum tuarum peccata pœnitentium deles. Require in Feria V majoris ebdom. id est in Cœna Domini in reconciliatione lapsorum. Post hæc secundum modum culpæ pœnitentiam ei injungat. Et literas per parrochias dirigat, ut omnes noverint eum in societate christiana receptum: aliis etiam episcopis notum faciat. Nullus autem episcopus alterius parochianum excommunicare vel reconciliare præsumat, sine conscientia vel consensu proprii episcopi.

Leo episcopus (244) servus servorum Dei dilectissimis fratribus et filiis archiepiscopis, atque suffraganeis eorum abbatibus, et monachorum congregationibus in Francia comitantibus salutem perpetuam. Indicatum est nobis filii kmi, quod in vestris regionibus malignorum hominum perversitas creverit; ita ut res vestras in suis pravis usibus redigere cupiant. Quapropter ex auctoritate Dei Patris omnipotentis, et Filii ejus Dni nri Jhu Xpi et Spiritus sancti paracliti, atque ex vice beati Petri apostoli, nec non et beatæ Mariæ matris Domini, et per beatos angelos, et apostolos, martyres, confessores, ac virgines excommunicamus eos atque maledicimus, qui possessiones servorum sancti Martini, et quidquid ad illos pertinet, tollunt, et perperam invadunt. Sit pars illorum cum Dathan et Abyron, quos terra pro sua superbia vivos absorbit, et cum Juda proditore, qui Dominum in pretio vendidit. Amen. « Fiant filii eorum orphani, et uxores eorum viduæ. « Nutantes transferantur filii eorum, et mendicant. « Eiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fenerator omnem substantiam eorum. » Et iterum: « Omnes qui dixerunt hæreditate possideamus san-

communicatus est, et extinctis luminaribus sub perpetuo anathemate condemnatus Romualdus Salernitanus in Chron. ad an. 1177 affert formulam adhibitam in conciliata pace ab Alexandro III cum Frederico I sub anathematis pœna in violatorem: *Sicut hæc candelæ extinguuntur, sic eorum, qui pacem violaverint animæ lumine æternæ visionis et claritatis priventur.* Ejus ritus passim fit mentio in diariis Cæremon. Rom.

(244) Annexa immediate in ms. cit. reperi quæ hic sequuntur sub ementito nomine vicarii Christi, conficta a nonnemine, qui legem Christi excussit animo, dum hæc consarcinavit maledicta.

« cœnarium Dei, Deus meus pone illos ut rotam, et sicut stipulam ante faciem ventis. Amen. Sicut ignis, qui comburit silvam, et sicut flamma comburens montes; ita persequeris illos in tempestate tua, et impleas facies eorum ignominia, ita ut erubescant, et confundantur et percant. » Sintque maledictiones illas, quas Dominus super filios Israel per Moysen promulgavit super illos, qui bona et villas sancti Martini deprædantur. Sintque maledicti in civitate, maledicti in agro, et in omni loco. Amen. Maledicta cellaria eorum, maledictus fructus ventris eorum, et fructus terre eorum. Amen. Maledicta omnia, quæ illorum sunt, et maledicti egredientes, et regredientes. Amen. Disperdat eos Dominus de terra velociter. Amen. Percutiat eos Dominus de terra velociter. Amen. Percutiat eos Dominus fame et sili, egestate, frigore, et febre, donec pereant. Tradat illos Dominus corruentes ante hostes eorum, sintque cadavera eorum in escam cunctis volatilibus cæli, et bestiis agri. Percutiat eos Dominus ulcere pessimo, scabie quoque et prurigine, amentia et cæcitate. Amen. Palpentque in meridie, sicut pal-

pare solus (solet) cæcus in tenebris. Amen. Et sicut Dominus beato Petro apostolo, eiusque successoribus, cuius vicem tenemus quamvis indigni, potestatem dedit, ut quodcumque ligarent super terram, ligatum esset et in cælis; ita illis si emendare noluerint, cælum claudimus, et terram ad sepeliendum negamus, et demergantur in inferno inferiori, solvantque quod gesserunt sine fine. Amen. Si autem ad pœnitentiam, et emendationem venerint, et secundum nomen culpæ fructus dignos pœnitentiæ fecerint, omnia mala ista avertat Deus ab illis, et nos parati sumus ad recipiendum et orandum pro illis. Si autem ad emendationem noluerint venire, perpetuo anathemate feriantur: ita ecclesiam Dei non intrent, pacem cum Christianis non habeant, nec ullam participationem faciant. Corpus et sanguinem Domini nec in die mortis percipiant; sed æternæ oblivioni traditi, tanquam pulvis ante faciem sicut venti, et cum diabolo et angelis eius perpetuis ignibus tradantur, et sicut lucerna ista extinguitur, sic et extinguantur animæ eorum in fetore inferni. Amen.

PROBATIONES PER AQUAM, IGNITOS VOMERES, ETC.

BENEDICTIO FERRI JUDICIALIS (245).

(Ex cod. Vindob. Theol. 149, olim Augiensi sæc. ix.)

Benedic Domine per invocationem sanctissimi nominis tui ad manifestandum iudicium tuum hoc genus metalli, ut omni dæmonum falsitate procul remota veritas veri iudicii tui fidelibus tuis manifesta fiat. Per Dum.

(245) Pertinet hoc ad purgationem, ut vocari solebat, vulgarem, canonicam, iudicium Dei. Qua de re egimus *Disquis.* 6, c. 3, p. u, p. 553 seqq. ubi genera varia ejusmodi probationum explicavimus, eorumque usum ac facta in Ecclesia, donec penitus abrogarentur, cum in superstitionem, quo nihil proclivius fuit, deflecterent, per nimis frequentem ac promiscuum usum absque legitima auctoritate et discretionem. Inde etiam accidit, ut, successu temporis multiplicarentur ejus species, prioribus abolitis. Factum id quidem initio prudenti Ecclesiæ cautela, ne incertis magis eluderentur iudiciis homines, exempli causa in sortium variis generibus, quarum antiquissima habentur exempla; consultusque a Januario respondet S. Augustinus, *epist.* 55, n. 37 de Sorte per libros divinos, propriumque exemplum narrat *lib. viii Confes.* c. 42; ipse vero in re dubia remittit approbationem eorum tumulo S. Felicis Nolani *ep.* 73. Sed non ita multo post variis in conciliis vetita sunt quæcumque sortes sanctorum veluti in Venetensi, eodem adhuc sæc. v; Agathensi, an. 506, c. 42; Aurelianensi, l. an. 514, c. 20; Altisiodorensi, an. 578, c. 4; in Capitulari etiam Caroli M. an. 789, t. I, p. 243. Add. S. Gregorius M., *hom.* 32 in *Evang.*, t. I, pag. 1591 de Purgatione per juramentum; ad sepulcrum S. Petri nominatim, t. II, opp. p. 1219. Apud Gregorium Turonensem frequens habetur ejusmodi probationum memoria, de juramento etiam, ac duello legibus antiquis et exemplis auctorato, veluti

Benedictio Dei Patris et Filii et Spiritus sancti descendat super hoc ferrum ad discernendum iudicium Dei. Amen.

BENEDICTIO IGNIS ET FERRI SIVE AQUÆ (246).

(Ex cod. Th. Vind. 685 sæc. x vel xi.)

Deus iudex justus, fortis et patiens, qui auctor pacis es, et iudicas æquitatem, respice ad deprecationem

Gondebaldi regis Burgundionum Arianæ ad finem sæculi v; lex Gondebaldi, lex Burgundionum perseverabat adhuc sub S. Sigismundo filio Gondebaldi; scripsit vero Agobardus *adversus legem Gondebaldi et impia certamina, quæ per eam geruntur.* Add. capit. Ansegisi, *lib. iv, c. 13. De iudicio crucis* a Carolo M. permissio, vid. Grets., de Cruce. Quo sanctissimo signo ipsoque sacratissimo Christi nomine ut hodieque, ita jam olim ad superstitiones abusos esse malignos S. Augustinus doluit, *tr. VII, in Joan.*, c. 1, 344.

(246) Initio sæc. v S. Bricius Turonensis fertur se purgasse iudicio ferri igniti, de quo S. Gregorius Turon., *Hist. Franc.* *lib. ii, c. 1, p. 43*, primumque authenticum testimonium apud eundem S. Gregorium, *de Gloria confess.* cap. 76, de S. Simplicio ep. Augustodunensi exstare asserit P. Petrus Brunius presbyter Oratorii in opere Gallico: *Histoire critique des pratiques superstitieuses qui ont séduit les peuples et embarrassé les savants, avec la méthode et les principes pour discerner les effets naturels d'avec ceux qui ne le sont pas.* Ac usum quidem promiscuum hujusmodi probationum superstitiosum facit t. II, p. 221 seq., utpote ex paganismo provenientem, neque a pontificibus vel conciliis auctoratum p. 246. seq. Sicut legibus *Salica, Ripuaria, Longobardica, Capitularibus* item regum Francorum sæc. viii ac deinceps sæc. x, maxime frequentatum constat, inde a fine sæc. vi, ut ex Baluzii utroque Capitularium tomo